

УДК 316.324.8

ІНФОРМАТИЗАЦІЯ СУСПІЛЬСТВА ЯК ЧИННИК АКТИВІЗАЦІЇ ПОЛІТИЧНОЇ КОМУНІКАЦІЇ

Буданова Олександра Борисівна – старший викладач кафедри прикладної соціології та соціальних комунікацій Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна

В статье анализируются тенденции развития информационно-коммуникационных технологий в Украине, акцентируется внимание на их роли в активизации политической коммуникации. Рассматриваются качественные характеристики он-лайн политической коммуникации, осуществляется ее сравнительный анализ с офф-лайн политической коммуникацией. Выявляются синергетические эффекты он-лайн политической коммуникации, подчеркивается их роль в повышении ее эффективности. Анализируются факторы, негативно влияющие как на развитие политической интернет-коммуникации в Украине, так и на осуществление он-лайн политических коммуникаций. В контексте процесса информатизации украинского общества особое внимание уделяется таким факторам, воздействия на ход политической коммуникации, как изменение принципов и правил политической коммуникации, а также условий и возможностей информационного взаимодействия. Описывается круг проблем, решение которых позволит не только обеспечить высокую эффективность информатизации, но и может выступить фундаментом для формирования и функционирования диалоговой модели политической коммуникации в украинском обществе.

Ключевые слова: информатизация, политическая коммуникация, интернет, политическая интернет-коммуникация.

У статті аналізуються тенденції розвитку інформаційно-комунікаційних технологій в Україні, акцентується увага на їх ролі в активізації політичної комунікації. Розглядаються якісні характеристики он-лайн політичної комунікації, здійснюється її порівняльний аналіз з офф-лайн політичної комунікацією. Виявляються синергетичні ефекти он-лайн політичної комунікації, підкреслюється їх роль в підвищенні її ефективності. Аналізуються фактори, що негативно впливають як на розвиток політичної інтернет-комунікації в Україні, так і на здійснення он-лайн політичних комунікацій. У контексті процесу інформатизації українського суспільства особлива увага приділяється таким факторам, впливу на хід політичної комунікації, як зміна принципів і правил політичної комунікації, а також умов і можливостей інформаційної взаємодії. Описується коло проблем, вирішення яких дозволить не тільки забезпечити високу ефективність інформатизації, але й може виступити фундаментом для формування та функціонування діалогової моделі політичної комунікації в українському суспільстві.

Ключові слова: інформатизація, політична комунікація, інтернет, політична інтернет-комунікація.

The article examined the tendencies of development of the information and communication technologies in Ukrainian, their role in the intensification of the political communication are emphasized. The qualitative characteristics of the on-line political communication and the off-line political communication are compared. Synergetic effects of the on-line political communication and their role in increasing of effectiveness of the on-line political communication are identified. The factors that make negative impact on the development of the political internet-communication in Ukrainian are analyzed. In the context of the process of the informatization of Ukrainian society such factors as changes in the principles and rules and conditions and opportunities of the informational interaction in the process of political communication has a special attention. The set of the problem that are illustrated allow to solved and to produce the high level of effective informatization that can be the foundation for formation and function of the dialog model of political communication in Ukrainian society

Keywords: informatization, political Communication, Internet, political Internet communication.

Особливе місце у сучасній суспільній науці відводиться політико-комунікативним проблемам, що зумовлено високою залежністю умов та ефективності функціонування як політичної системи, так і суспільства загалом від розвитку та рівня використання політичної комунікації. Сучасні соціально-політичні умови характеризуються високим рівнем динамічності, зміною культурних цінностей,

структурною трансформацією та інформатизацією суспільства. За цих обставин відбувається зростання ролі політичної інтернет-комунікації, необхідність розвитку її каналів та засобів, методів здійснення.

Питання щодо ролі та важливості політичної комунікації в сучасному суспільстві викликали активну наукову дискусію. Сутність політичної комунікації як системоутворюючого фактору політичного життя суспільства аналізується в роботах таких вітчизняних науковців, як О. З. Анісімович-Шевчук, О. В. Кабачна, А. К. Клячин, О. О. Ромашко, М. В. Сомов, Д. А. Товмаш, О. Шиманова [2, 6, 7, 13-15] та ін. Здебільшого увага вчених приділяється розгляду ролі політичної комунікації у формуванні громадянського суспільства, теоретичним концепціям, моделям, засобам політичної комунікації. У той же час з урахуванням процесів інформатизації та їхнього впливу на політичну комунікацію все більшої актуальності набувають дослідження політичної Інтернет-комунікації. Окремі аспекти взаємодії політики та інформаційних технологій розглядаються в роботах Г. Л. Аكوпова, І. О. Балинського, Н. Ю. Вахрамєєвої, О. Н. Морозової, В. В. Недбай [1, 3, 4, 10, 11] та ін. З урахуванням інтенсифікації розвитку інформаційних технологій, збільшення кількості користувачів Інтернет в Україні зростає необхідність подальших досліджень впливу нових інформаційно-комунікаційних технологій на формування і розвиток сучасної політики.

Мета цієї публікації – визначити тенденції розвитку інформаційно-комунікаційних технологій в Україні як чинник актуалізації політичної комунікації.

Щоб ефективніше функціонувати, політична система має перебувати в стані готовності, бути сприйнятливою та уважною до тенденцій і потреб суспільства [9], тому інформатизація, яка прискорюється та поширюється на всі сфери суспільного життя, має враховуватися й у процесі політичної комунікації. Відповідно до Закону України «Про основні засади розвитку інформаційного суспільства в Україні на 2007-2015 роки», одним з головних пріоритетів України є прагнення побудувати орієнтоване на інтереси людей, відкрите для всіх і спрямоване на розвиток інформаційне суспільство, що має сприяти становленню відкритого демократичного суспільства, яке гарантуватиме дотримання конституційних прав громадян щодо участі у суспільному житті, прийнятті відповідних рішень органами державної влади та органами місцевого самоврядування [12]. Реалізація права громадян щодо участі у суспільному житті певним чином може здійснюватися через участь у політичних процесах, але для цього людина має володіти повною та об'єктивною інформацією щодо політичної ситуації, політичних сил, що в умовах системної кризи, в якій знаходиться українське суспільство останній рік, є надзвичайно важливим.

Процеси інформатизації набувають все більших темпів розвитку. За сучасних умов мережа Інтернет стала доступною для значної частини населення України. За результатами дослідження Київського міжнародного інституту соціології, з 2011 року в Україні відбувається стрімкий розвиток інформаційно-комунікаційних технологій. Лише за 2011 рік кількість користувачів Інтернет зросла на 11 відсоткових пунктів (з 32% у березні 2011 до 43% у лютому 2012 р.). Таким чином, темп приросту протягом 2011-2012 років склав рекордних 34% [5], при цьому доступ до Інтернет мало вже майже 50% населення України. Позитивна динаміка інформатизації продовжується і зараз. За даними Державної служби статистики України, у 2013 р. кількість абонентів мережі Інтернет перевищила 5957 тис., що на 17,7% перевищує показник 2012 р. [16, 17]. У той же час спостерігається суттєва диференціація процесів інформатизації у регіонах України. Так, у м. Києві кількість користувачів Інтернет у 2013 р. становила 1906,3 тис. або майже 32% від загальної кількості абонентів мережі Інтернет в Україні, тоді як у Кіровоградській, Закарпатській, Житомирській, Івано-Франківській, Рівненській, Чернівецькій областях налічувалося близько 50-57 тис. абонентів у кожній, тобто близько 1%. Окрім того, аудиторія користувачів мережі Інтернет в Україні відносно молода за віком, лише незначна частка населення у віці старше 50 років має доступ та користується мережею Інтернет. Складності із доступом до мережі Інтернет відчуваються у значній кількості сільських населених пунктах. Наведені дані потребують ретельного вивчення та врахування у процесі політичної взаємодії та політичної комунікації.

Процеси інформатизації та все більше залучення населення України до мережі Інтернет свідчать про розширення комунікативних можливостей, використання яких значно збагачує резерви політичної комунікації.

Інформатизація суспільства зумовлює формування певного середовища та умов для поширення інформації, що особливо актуально для політичної сфери та вимагає розвитку нових інформаційних технологій політичної комунікації [11]. Інформатизація суспільства через зростання взаємодії та все більшого проникнення політичної інформації у маси, збільшення каналів її поширення, розширення засобів комунікації та нові принципи й правила політичної комунікації

сприяє розширенню інформаційно-комунікаційного простору та можливостей політичної комунікації. Окрім того, інформатизація суспільства сприяє розширенню інформаційно-комунікаційного простору та можливостей політичної комунікації (рис. 1), що, у свою чергу, зумовлює трансформацію змісту та обсягів політичної інформації.

Збільшення каналів поширення інформації може інтенсифікувати політичну комунікацію та підвищити рівень політичної взаємодії. Слід констатувати й позитивне значення розвитку засобів комунікації, які визначатимуть подальший розвиток інформаційних мас-медіа та інформаційних технологій у сфері політичної комунікації. Нові умови та можливості інформаційної взаємодії зумовлюють зміну принципів та правил політичної комунікації.

Враховуючи, що саме інформатизація суспільства забезпечує більші можливості спілкування й налагодження контактних зв'язків, вкрай важливим є розвиток теоретичних та практичних аспектів політичної комунікації за умов розвитку нових інформаційних технологій, які зумовлюють становлення нової соціологічної категорії – політична Інтернет-комунікація. Іноваційність політичної Інтернет-комунікації зумовлена не тільки тим, що активізується використання сучасних інформаційних технологій, а й тим, що, як відмічає Г. Л. Акопов, політична Інтернет-комунікація є інноваційною формою участі населення в політичному процесі, по суті, новою формою прояву демократії, що спонукає політиків до більшої відкритості, відповідальності і широкого діалогу [1].

Рисунок 1. Вплив інформатизації суспільства на розвиток політичної комунікації

Перевагами політичної он-лайн-комунікації над оф-лайн-комунікацією (див. табл. 1) є можливість більш масштабного охоплення аудиторії, більш висока демократичність (спілкування в Інтернет дає можливість вільно висловлювати думки, свою незадоволеність владою, критикувати її, партії, політиків тощо; проявляти ініціативу і бути активним учасником політичних процесів). Он-лайн-комунікація надає можливість зворотного зв'язку, внаслідок чого політична взаємодія перетворюється на діалог, що дозволяє нівелювати різнобчність поглядів, що, на нашу думку, може сприяти зменшенню соціальної напруги. До того ж он-лайн політична комунікація є більш відкритою та доступною, користування Інтернетом можливе у будь-який момент, у зручний час, у зручному місці, вона характеризується більш високою оперативністю, відсутністю просторових та часових обмежень, низькою вартістю. Враховуючи, що сприйняття інформації посилюється органами почуттів, вплив на які з використанням кольорів, картин, фотографій, музики тощо підвищує емоційну складову, можливості цього інструменту через креативні підходи до подання та оформлення інструментів політичної інтернет-комунікації є значно більшими.

Таблиця 1.

Порівняння характеристик традиційних та он-лайн ЗМІ в процесі політичної комунікації

Ознака порівняння	Традиційні ЗМІ	Он-лайн ЗМІ
Аудиторія	Широка доступність для користувачів, але низький рівень диференціації аудиторії	Доступність менш широка, але високий рівень диференціації аудиторії
Демократичність	Низька	Висока
Зворотний зв'язок	Немає	Є
Відкритість та доступність	Низька	Висока
Зручність користування	Обмежена	Користувач у будь-який момент має доступ до інформації, у зручний час, у зручній обстановці
Оперативність	Низька	Дуже висока
Креативність	Менша	Більша
Просторові та часові обмеження	Є	Немає
Вартість	Висока	Низька
Гнучкість	Низька	Висока
Довіра користувачів	Низька	Висока

Важливою характеристикою політичної Інтернет-комунікації є її висока гнучкість, яка дозволяє швидко і ефективно реагувати на зміни політичної ситуації, надаючи необхідну інформацію, впливати на розвиток політичної ситуації. Необхідно відзначити достатньо високу довіру користувачів до інформації в мережі Інтернет. За результатами опитування Київського міжнародного інституту соціології, 61% користувачів здійснюють пошук даних та інформації в мережі Інтернет [5]. Враховуючи, що основним мотивом відвідування мережі Інтернет, як свідчать дані того ж дослідження, є спілкування, значними можливостями впливу на формування суспільної думки володіють соціальні мережі та інтернет-спільноти, учасники яких, особливо авторитетні, отримують можливість політичного впливу і формування політичних переваг.

Розвиток політичних інтернет-комунікацій відповідає пріоритетності науково-технічного та інноваційного розвитку України. Для реалізації цього завдання необхідно вирішити низку проблем, що гальмують розвиток політичних інтернет-комунікацій в Україні, серед яких слід відзначити:

недостатній рівень комп'ютерної та інформаційної грамотності населення, особливо старшого покоління;

суттєву диференціацію рівнів доступу населення до комп'ютерних і телекомунікаційних засобів, «інформаційну нерівність» між окремими регіонами, галузями економіки та різними верствами населення, що ускладнює надійність політичної інтернет-комунікації;

невідповідний світовому розвиток національної інформаційної інфраструктури, її технічної і технологічної складових;

низьку роль громадськості в побудові інформаційного суспільства внаслідок чого ускладнюється сприйняття політичних інтернет-комунікацій у суспільстві;

недостатнє усвідомлення політики розвитку та становлення інформаційного суспільства в Україні як суб'єктами, так й об'єктами політичної комунікації.

Впровадження сучасних інформаційно-комунікаційних технологій в усі сфери життєдіяльності українського суспільства, в тому числі в політичну діяльність, є однією з першочергових завдань держави на даному етапі її розвитку. Але для цього необхідно вирішити проблему національного масштабу, а саме – підвищення готовності та спроможності громадян до впровадження цих технологій та адаптації до них, що є необхідною умовою розширення аудиторії політичної комунікації, яка здійснюється з використанням інтернет-технологій.

Пріоритетність засобів політичних інтернет-комунікацій зумовлена їхньою здатністю до формування ефективного механізму актуалізації суспільної думки. Враховуючи силу та масштаби впливу, значні можливості маніпулювання суспільною думкою, домінування у системі політичних технологій, політичні інтернет-комунікації стають дедалі все більш вагомим силою суспільної трансформації.

Література:

1. Акопов Г.Л. Политические интернет-коммуникации как инновационный фактор в современных политических процессах: Автореф. ...док. пол. н. – Ростов-на-Дону: Северо-Кавказской академии государственной службы, 2011. – 50 с.
2. Анісімович-Шевчук О. 3. Політична комунікація як системоутворюючий фактор політичного життя

- суспільства: автореф. дис. ... канд. політ. наук : 23.00.02 / О.З. Анісімович-Шевчук ; Львів. нац. ун-т ім. І. Франка. — Л., 2010. — 19 с.
3. Балинський І. О. Українські політичні Інтернет-комунікації у світовому контексті : дис ... канд. наук із соціальних комунікацій: 27.00.06 / Ігор Олексійович Балинський . — Київ : Б.в., 2009 . — 203 с.
 4. Вахрамєєва Н. Ю. Інтернет-комунікації у діяльності політичних партій / Політологія / Наукові праці. — Випуск 143. — Том 155. — С.32-36.
 5. Динаміка проникнення Інтернету в Україні/[Електронний ресурс]. — Режим доступу: <<http://www.kiis.com.ua/?lang=ukr&cat=reports&id=80&page=1&t=5>>
 6. Кабачная О.В. Политическая коммуникация в Украине: основные тенденции, противоречия, возможности анализа // Вісник Харківського національного університету, № 462'00. — Харків: ХНУ, 2000 (а). — С. 49-56.
 7. Клячин А.К. Політична комунікація як чинник трансформації політичних цінностей: автореф. дис... канд. політ. наук: 23.00.02 / А.К. Клячин ; Дніпропетр. нац. ун-т. — Д., 2007. — 19 с.
 8. Метод політичної комунікації/ [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <<http://readbookz.com/book/193/7196.html>>.
 9. Метод політичної комунікації / [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <<http://readbookz.com/book/193/7196.html>>.
 10. Морозова О. Н. Политическая интернет-коммуникация: ее роль, функции и формы / [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <<http://cyberleninka.ru/article/n/politicheskaya-internet-kommunikatsiya-ee-rol-funktsii-i-formy>>.
 11. Недбай В. В. Інноваційні медіа-технології в системі політичних комунікацій/ дис... доктора політичних наук Одеса – 2012 Національний університет «Одеська юридична академія». 384 с.
 12. Про основні засади розвитку інформаційного суспільства в Україні на 2007-2015 роки/ Закон України/ [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <zakon.rada.gov.ua/go/537-16>.
 13. Ромашко О.О. Політична комунікація як фактор соціокультурної реінтеграції сучасного українського суспільства: Автореф. дис... канд. політ. наук: 23.00.02 / Олексій Олександрович Ромашко ; Одеська національна юридична академія. — О., 2007. — 18 с.
 14. Сомов М.В. Социологический подход в исследованиях политической коммуникации/Ученые записки Таврического национального университета им. В. И. Вернадского Серия «Философия. Культурология. Политология. Социология». Том 22 (61). — №3, 2009. — С. 106-113.
 15. Товмаш Д.А. Роль політичної комунікації у формуванні громадянського суспільства: дис... канд. філософ. наук: 09.00.03 / Д.А. Товмаш ; Київ. нац. ун-т ім. Т. Шевченка. — К., 2008. — 185 с.
 16. Транспорт і зв'язок України / Статистичний збірник. — К., 2013. — 269 с.
 17. Транспорт і зв'язок України / Статистичний збірник. — К., 2014. — 222 с.